

PROBLEMATIKA SOCIÁLNEJ TEÓRIE A POLITIKY

RUDOLF ŠÍMA: Sociálna teória a sociálna politika. Žilina, Poradca 1996, 216 s.

Meno Prof. R. Šímu, DrSc. vari ani netreba filozofickej obci zvlášť predstavovať. Zapisal sa do nej nejednou pôvodnou monografiou, nehovoriac o vedeckých odborných štúdiách, prednáškovej činnosti na Katedre filozofie UK v Bratislave, prednáškami v rámci SFZ pri SAV i v zahraničí.

Iba nedávno sa nám dostala do rúk jeho monografia *Sociálna teória a sociálna politika*.

Autor v práci koncentruje pozornosť na tie najaktuálnejšie sociálne problémy, ktoré sú v centre polemík a úvah nad bežným, každodenným životom ľudí v súčasnej sociálnej realite.

Výber analyzovanej problematiky nebol náhodný. Bol priam zákonitý, pretože Prof. Šíma sa počas celého života zaoberal profesionálne problematikou vzťahu človeka a sveta, **filozofickou antropológiou** - jednoducho, "**sociálnym svetom ľudí**". A tento moment ho priviedol k spracovaniu danej problematiky, k analýze problému sociálnej teórie a sociálnej politiky - jednoducho povedané k problémom, o ktorých sa bežne denne diskutuje, polemizuje.

Ale, ako píše v úvodných častiach práce, "kto je v zajatí ilúzií o **hodnotovej mentalite** (podč. A. K.), pri skúmaní a riešení sociálnych otázok veľa v sociálnej teórii nedosiahne" (s. 7), pretože ak sa problémy riešia nedostatočne či zle, vedie to často k variabilným konfliktom, nedorozumeniam, sporom v občianskom a medzinárodnom živote.

Problematika sociálnej teórie a politiky sa rieši na báze bohatého filozofického diapazónu, čím sa potvrdzuje jedno-jednoznačný fakt, že dielo písal **filozof**, a nie politológ či sociológ. Práve práca tohto typu si vyžaduje silný filozofický pátos - a to je v práci evidentné. Pravda s poznámkou, že autor **filozofiu na tieto problémy neredukuje**.

Celá práca je založená na systémovom prístupe k riešenej problematike, ale na báze historickej fakticity.

Zaujímavú časť monografie tvorí kapitola s názvom *Dialektika človeka a sveta*, v ktorej sa autor zamýšľa nad problematikou základných koncepcií vzťahu človeka a sveta - nad objektívno-idealistickou finalistickou koncepciou človeka a sveta a subjektívno-idealistickou indeterministickou koncepciou vzťahu človeka a sveta.

Autor poukazuje na meritórne obsahové rozdiely a jednoznačne konštatuje, že "... uvedené koncepcie vzťahu človeka a sveta však zhodne konštatujú prítomnosť človeka vo svete; odlišujú sa v názore na jeho podstatu a jeho postavenie vo vzťahu k svetu" (s. 19). Jednoducho povedané, ide o iný spôsob interpretácie tohto vzťahu.

Je nepopierateľným faktom, že autor sa dlhé roky zaoberal problematikou filozofickej antropológie, ľudskej autenticity, jedinečnosti, neopakovateľnosti, individuality,

subjektivity a osobnosti, konštatujúc, že "... antropocentrizmus nevyklučuje človeka zo sveta, ani ho neoddeľuje od sveta, ani ho nestavia nad objektívny svet, ako jeho neobmedzeného vládcu - naopak, umožňuje človeku uvedomiť si seba ako špecifickú ľudskú bytosť, ako partnerský protipól sveta, tohto svojho "anorganického tela", s ktorým je bytosťne spätý a na jeho existenciu odkázaný" (s. 29).

To sú východiskové momenty riešenia ďalšej problematiky, problematiky praxe, jej základných foriem, cez ktoré sa R. Šíma dostáva k problematike sociálnej otázky a dejinného pohľadu na túto otázku (19.-20. storočie) a cez ňu k súčasnému riešeniu sociálnej otázky na Slovensku.

Cez prierez udalostí v rakúsko-uhorskej monarchii, sociálnu politiku v podobe **cirkevnej** a obecne charitatívnej činnosti v intenciách kresťanského milosrdenstva voči chudobným a sociálne bezmocným, Bismarckove sociálne reformy mali, ako konštatuje autor, ozvenu aj v Rakúsko-Uhorsku, menšiu však, ba až minimálnu, na Slovensku. A pokračuje ďalej i hodnotí túto situáciu u nás takto: "Pozoruhodný pokus o koncepcnú sociálnu teóriu a sociálnu politiku, dovedenú aj do sociálnej praxe aktuálnych sociálnych výsledkov, však urobil len pred 4-5 rokmi historikmi objavený sociálny reformátor, humanista, filantrop, šľachtic nemecko-maďarského pôvodu, žijúci od dospelosti v Bratislave - **Juraj Schulpe** (1867-1936). Jeho sociálny model v súvislosti so zlepšením životných pomerov robotníkov vrátane ich vzdelania je komplexný, inšpiratívny.

A v akom štádiu sa nachádza Slovensko dnes? Jednoducho povedané, je to štádium prechodu od paternalistickej spoločnosti a od sociálno-ekonomického systému založeného na štátnom dirigizme a plánovaní k občianskej demokratickej spoločnosti "... založenej na sociálne orientovanej trhovej ekonomike, od prevažne politicko-ideologickej spoločnosti k občianskej demokratickej spoločnosti, v ktorej sa dialekticky spája už spomínaný rozmer 'spoločenstva' a spoločnosti. Vo východisku, v centre i cieľi tejto spoločnosti je slobodný človek s ľudským zmysluplným životom. Je to náročný proces, prebiehajúci už takmer 3 roky v samostatnej Slovenskej republike. Čas preverí jeho hodnotu." (s. 56).

Cez problematiku Marxovho "**kopernikovského obratu**" v chápaní sociálnej otázky (s. 134-144) sa autor logicky a neformálne dostáva k problémom sociálneho blaha, hovoriac, že "... svet sociálneho blaha, to je svet špecifických sociálnych istôt, sociálnych aktivít a **sociálnych hodnôt jednotlivcov**, sociálnych skupín i spoločnosti ako celku. Štarať sa o všeobecné sociálne blaho je **povinnosťou každého občana**, každej kooperácie a inštitúcie spoločnosti ... sociálne blaho predstavuje dynamický systém reálnych hodnôt a sociálnych cieľov, prejavovaných v životnej úrovni, v spôsobe života a kvalite ľudí; predstava o sociálnom blahu je významným determinantom sociálnej aktivity či zápasu sociálnych subjektov o svoje sociálne blaho. Ide tu o determináciu človeka a sociálnej skupiny predovšetkým sebou samým" (s. 144-145).

Autor uzatvára svoju monografiu úvahami nad sociálnou efektívnosťou slovenskej politiky, pričom pojem efektívnosť znamená pozitívnu účinnosť či priaznivú výslednosť určitého procesu a činu v nadväznosti na riadenie rozvoja ľudí a výrobných kolektívov.

Práca je napísaná na vysokej kvalitatívnej úrovni a každý čitateľ nech ju prijme s takou otvorenou úprimnosťou, aký úprimný bol celý autorov život a s akou úprimnosťou ju čitateľovi ponúka.

Čitateľ v nej nájde veľa nových a hlavne podnetných myšlienok, pozitívne pôsobiach na spôsob uvažovania o danej problematike. Je to i mojím úprimným želaním.

Anna Klimeková

Doc. PhDr. Anna Klimeková, CSc.

Katedra spoločenskej výchovy

a etiky PdF v Prešove

ul. 17. novembra 1

080 01 Prešov

SR

FILOZOFIA AKO TERAPIA

MÁRIA NEMČEKOVÁ, KATARÍNA ŽIAKOVÁ: *Kvalita života ľudí trpiacich bolesťou*. Martin, Jesseniova lekárska fakulta UK 1997, 70 s.

Žijeme v období veľkých prevratov. Jedným z nich je zmena nášho vzťahu k prírode. Niekoľko storočí sme pestovali a zdokonaľovali model panského vzťahu k nej. Sama osebe nemala príroda hodnotu, bola tu len kvôli nám, mali sme ju ovládnuť, podrobiť si ju a vybudovať si na jej služobnosti blahobyť. Vôbec sme neboli ochotní chápať ju ako špecifickú individualitu, ktorá by mala akési nároky, práva sama osebe a pre seba. Vzťah pána a sluhu takéto ohľady vylučuje. Na sluhu sa dívame vonkajškovo, je tu len pre nás a je v ňom len to, čo nám dáva a čo z neho vyťažíme. Vieme, ako to dopadlo. Sluha sa vzbúril, stále naliehavejšie nás upozorňuje na svoju osobitosť, ktorú treba rešpektovať, ba dokazuje, že pánom je tu on, a nie my, že bez neho nebudeme ani my; nielen ako páni, ale ani ako živé bytosti vôbec. Výsledkom je pokora, rešpektovanie svojbytnosti prírody, uznávanie jej práv. Sluha vzostúpil, pán zostúpil, vyrovnali sa, niet už sluhu a pána, nastúpil partnerský vzťah.

Tieto myšlienky mi napadli, keď som sa začítal do knižôčky Márie Nemčekovej a Kataríny Žiakovej *Kvalita života ľudí trpiacich bolesťou* s podtitulom *K metodologickým problémom ošetrovateľstva*. Navodzujú ich samy autorky, keď hovoria o "ovládateľskej paradigme novovekej racionality" (s. 7). O prírode tu však takmer nie je reč, iba o človeku, ako napokon prezrádza aj titul brožúry. Predsa je tu však určitá analógia. Podobná zmena ako v našom vzťahu k prírode nastáva totiž aj vo vzťahu lekára k pacientovi. Ako sa dozvedám, doteraz tu vládol tzv. paternalistický model, "ktorý možno považovať za analógiu asymetrického vzťahu rodiča a dieťaťa. V ňom profesionál vzhľadom na svoje špecifické vzdelanie, skúsenosti a zručnosti disponuje mocou gnozeologickou (poznávacou) i výkonnou. Rozhoduje o prioritách pacientových